

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

на дисертацію Шолуха Олександра Миколайовича

«МИРГОРОДСЬКА ШКОЛА МИСТЕЦЬКОЇ КЕРАМІКИ В ХУДОЖНІЙ КУЛЬТУРІ УКРАЇНИ КІНЦЯ ХІХ – ПЕРШОЇ ТРЕТИНИ ХХ СТОЛІТТЯ»,

подану на здобуття наукового ступеня кандидата мистецтвознавства за спеціальністю 26.00.01 — Теорія та історія культури (мистецтвознавство)

Активна інтеграція України до світового культурного простору дозволяє говорити про зростання інтересу до проблем трансляції української художньої культури, зокрема шляхом продовження вивчення та збереження національної культурної спадщини. Багато проблем вітчизняних осередків мистецької освіти й культури виникло через те, що протягом ХХ століття було розірвано ланцюжок еволюції відомих і значущих для вітчизняного мистецького простору керамічних центрів. Відродження досвіду традицій мистецьких осередків можливе завдяки науковому осмисленню проблем пов'язаних із культурою формотворення та декорування фарфоро-фаянсових виробів. Дисертація Олександра Шолуха «МИРГОРОДСЬКА ШКОЛА МИСТЕЦЬКОЇ КЕРАМІКИ В ХУДОЖНІЙ КУЛЬТУРІ УКРАЇНИ КІНЦЯ ХІХ – ПЕРШОЇ ТРЕТИНИ ХХ СТОЛІТТЯ» присвячена вивченню художніх творів згаданої школи є надзвичайно важливою, як у науково-теоретичному, так і практичному відношенні. Вона синтезує в собі цілий комплекс завдань, що походять від різних сфер – культурології, історії, матеріалознавства, реставрації, мистецтвознавства.

Автор продовжує заглиблюватись у вивчення української матеріальної культури в контексті атрибуції та встановлення специфічних ознак творів з кераміки. Проблематика є актуальною, оскільки дозволяє переосмислити твори регіональної кераміки як значущі явища української масової культури для вітчизняного мистецького простору. Дисертація спрямована на заповнення найменш дослідженої царини – наукового узагальнення й обґрунтування всієї творчої спадщини згаданого осередку.

Обрані аспекти дослідження мають актуальність, наукову новизну та

незаперечну цінність. Створена панорама формування та розвитку миргородської школи мистецької кераміки є цілісною, синтезуючою, доповненою новими історичними фактами та матеріалами, важливими деталями, що значно збагачує існуючі наукові виклади.

Мета дослідження сформульована цілком коректно.

У дисертації розкриваються обставини формування закладу; основні напрямки діяльності та місце (роль) педагогів-керамістів Миргородської школи мистецької кераміки; етапи розвитку керамічного осередку; виділені типологічні риси розпису, формально-стильові прийоми, властиві кераміці даного закладу; здійснено класифікацію виробів за матеріалом виготовлення; прослідковано взаємозв'язки, що вплинули на формування художньої культури України означеного періоду.

Робота цілісно виважена, структурована, чітко окреслює коло маловивчених та дискусійних питань. Структура дисертації виглядає досить обґрунтованою й логічною та складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел та масштабних додатків.

Дисертант належним чином користується сучасною методологією, відпрацьованою у мистецтвознавчих і культурологічних дослідженнях. Не викликає заперечень – обраний автором комплекс методів дослідження відповідає лаконічності поставлених завдань. На мій погляд, саме комплексний аналіз надав роботі науковості, вагомості та актуальності, дозволив розглянути художні твори з кераміки в міждисциплінарному контексті.

Теоретична база представлена різноманітною фаховою літературою та налічує 287 найменувань. Дисертант розкрив ступінь розробки проблеми, загостривши увагу на архівних, літературних джерелах, наукових публікаціях кінця XIX першої третини XX століття та художніх творах, що представлені в музеях та зберігаються у приватних колекціях.

Хотілось би окремо наголосити на надзвичайному значенні введених автором до наукового обігу потужного масиву архівних матеріалів та керамічних виробів пов'язаних з діяльністю Миргородської школи мистецької кераміки.

Цілком виправданими є всі позиції **наукової новизни**, особливо слід виділити наступні: аналіз стильової еволюції творів кераміки МНКІ; висвітлено нову сторінку в історії світу кераміки; введено до наукового обігу значний обсяг архівних й речових матеріалів; проведено атрибутовання виробів з кераміки, що зберігаються у приватних колекціях; сформовано інформаційно-довідкову базу для проведення атрибуції та мистецтвознавчої експертизи творів художньої кераміки; здійснено аналіз розвитку орнаментики миргородських творів кінця XIX – першої третини XX століття.

Цікавим мені видався другий розділ «Історичні передумови формування Миргородської школи мистецької кераміки наприкінці XIX – на початку XX століття», присвячений дослідженню особливостей створення навчально-керамічного закладу, періодам його становлення, ролі видатних особистостей мистецької школи кераміки в Миргороді, їх професійним, техніко-технологічним новаціям та творчим досягненням. Це дозволило мені сформулювати для себе уявлення про різновекторність та взаємопроникнення мистецьких практик різних локальних художньо-керамічних осередків, що призвело до формування неповторного стилю миргородської школи мистецької кераміки, й зрештою вплинуло на формування українського національного стилю.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що за характером і змістом розглянутих питань дисертація є комплексним науковим дослідженням міждисциплінарного характеру — на перетині культурології, мистецтвознавства, естетики та наукової реставрації. Проведена дослідницька робота дозволила сформулювати рекомендації щодо проведення мистецтвознавчої експертизи керамічних виробів, а також визначити особливості здійснення техніко-технологічної експертизи на сучасних приладах, що має важливе значення для практичної діяльності мистецтвознавця-експерта.

Чіткі та логічні висновки завершують дослідження. Вони відповідають меті й завданням дослідження та узагальнюють основні його результати. Практичне значення дисертаційного дослідження є беззаперечним внеском у практику наукової атрибуції та мистецтвознавчої експертизи художньо-керамічних творів.

Основні положення дисертаційного дослідження викладено в 6 фахових виданнях України, в тому числі два в іноземних виданнях; результати дослідження оприлюднювалися на міжнародних фахових конференціях.

Автореферат дисертації та публікації за її темою повною мірою віддзеркалюють зміст дослідження. Зміст автореферату та основні положення дисертації — ідентичні.

Позитивно оцінюючи роботу дисертанта, висловимо кілька зауважень та запитань:

1. Передусім висловлю застереження щодо використання термінів «мистецький» та «художній» в назві дисертаційного дослідження (Миргородська школа *мистецької* кераміки в *художній* культурі України кінця XIX – перший третина XX століття) та в предметі дослідження («художні твори Миргородської школи мистецької кераміки»). Поняття «мистецьки» та «художній» сприймаються синонімічно. Якщо в темі дослідження використання терміну «мистецької» виправдано тим, що це повна назва закладу. То в другій частині назви дисертації («художньої культури України») було б достатньо використати тільки термін «культури України». Він ширший за своїм значенням та більш ємний.

2. Особи, яких згадуються дисертантом в історіографічному огляді не дає повною мірою побачити внесок українських дослідників, які вивчали питання української кераміки у XIX – початку XX століття. Загубився внесок фахівців з питань історії української кераміки М. Гладкого, Л. Долинського, Ф. Петрякової, Б. Лобановського, П. Говді, Т. Кара-Васильєвої, Д. Горбачова.

3. Введений автором величезний масив архівних матеріалів до наукового обігу загубився в загальному переліку використаних джерел. На мою думку це міг бути окремо винесений перелік під назвою «Архівні матеріали».

4. На мою думку, в роботі брак авторського фокусу на питання атрибуції, експертизи та реставрації творів художньої кераміки, саме наукового узагальнення досліджень творів мистецтва. Водночас підрозділ «Типологія форм та художніх особливостей декору посудних і вазових виробів» переважно містить опис художньо-керамічних творів без належної систематизації.

ВИСНОВОК. Втім, висловлені зауваження і побажання не впливають на позитивне враження від наукової глибини дослідження, а широка палітра спостережень викликає загалом позитивну оцінку.

Отже, дисертація «Миргородська школа мистецької кераміки в художній культурі України кінця XIX – першої третини XX століття» є самостійним, завершеним дослідженням, що має науково-теоретичне та практичне значення і відповідає вимогам МОН України, а її автор Шолуха Олександр Миколайович заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата мистецтвознавства за спеціальністю 26.00.01 — теорія та історія культури (мистецтвознавство).

Офіційний опонент:
кандидат культурології,
завідувачка навчальної лабораторії
кафедри живопису і композиції
Національної академії образотворчого
мистецтва і архітектури

 С. Ю. Шман

